

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามแนววัฒนธรรมชุมชนนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีผู้ศึกษาและดำเนินการวิจัยไว้ เพื่อใช้เป็นกรอบความคิดและแนวทางการศึกษา ซึ่งประมวลได้ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 2.3 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
- 2.4 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิชัย เทียนน้อย (2533: 7) กล่าวว่า จากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่ ปัจจัยสี่ กอปรกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกสำรวจขุดค้นและแสวงหากำไรใช้เพิ่มมากขึ้น ตามอัตราการเพิ่มของประชากรจึงส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยลงทั้งปริมาณและคุณภาพ และก่อให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำมาใช้เพื่อการดำรงชีวิตในอนาคต ด้วยเหตุดังกล่าว รัฐบาลหลายประเทศได้ดำเนินการเพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติขึ้นมา เช่น จัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ การออกกฎหมายคุ้มครอง

วันเพ็ญ สุรฤกษ์ (2523: 23-24) กล่าวว่า มูลเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งทำให้มาตรฐานการครองชีพ และอัตราการบริโภครถยนต์สูงขึ้น ตลอดจนการใช้ทรัพยากรต่อหัวสูงขึ้นมากยิ่งขึ้นมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมาก

เพื่อให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยมาตรการทางนิเวศพัฒนาได้ผลสูงสุดหรือบรรลุเป้าหมายในทุกพื้นที่หรือทุกบริเวณที่เข้าไปจัดการนั้น วิธีการจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทุกประเภท ทั้งทางกายภาพ

และสังคมวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งวิถีทางตรงและทางอ้อม จะต้องนำมาพิจารณาร่วมกันเพื่อเลือกวิธีการที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์มากที่สุดเข้าดำเนินการจัดการพร้อม ๆ กัน

มาตรการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. วิธีหรือมาตรการอนุรักษ์โดยตรง (Direct Conservation Measures) เพื่อถนอมรักษาและใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดที่สุด

2. วิธีการหรือมาตรการอนุรักษ์ทางสังคม (Social Measures) ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนทุกคนในชาติ มาตรการนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปฏิบัติ อาทิ เจ้าหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญ สถาบันของรัฐทุกแห่ง ประชาชนทุกคน และความร่วมมือจากนานาชาติ เป็นต้น

มาตรการและการจัดการทางสังคมดังกล่าว พอสรุปได้ 3 แนวทางคือ

1. การรวมกลุ่มและผนึกกำลังของผู้ที่สนใจและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกัน ทั้งในด้าน ความคิด พลังกาย พลังใจ ตลอดจนทุนทรัพย์ จัดตั้งเป็น กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ ฯลฯ กลุ่มเหล่านี้จะปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยงานอิสระในการรณรงค์ต่อต้านการทำลายสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยเหลือ ชูใจ แนะนำประชาชนทั่วไป และเสนอแนะสถาบันหรือหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องในด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพทั่วถึงและทันการ

2. การให้การศึกษา ความรู้ และข้อมูล (Education and Information) แก่ทุกคน ทุกอาชีพ ให้เกิดความรัก ห่วงเห่น เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับมาตรการนี้ให้หมายรวมถึงการให้ความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือสนับสนุนกันในงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. การใช้มาตรการกฎหมายควบคุม (Legal Control) มาตรการนี้นิยมใช้กันทั่วประเทศ เพื่ออาศัยกฎหมายที่มีบทห้ามและบทกำหนดโทษที่รัดกุม เด็ดขาด ใช้ได้ผล ร่วมกับความซื่อสัตย์สุจริตของเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ได้ผลตามเป้าหมาย (วันเพ็ญ สุรฤกษ์, อ่างแก้ว: 49-53)

4. การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิด นอกจากควบคุมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขอความร่วมมือกับประชากรในท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาใช้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป เช่น กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมทรัพยากรธรณี และสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (วิชัย เทียนน้อย, 2533: 22)

2.2 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Becky J. Brown อ้างถึงใน วราพร ศรีสุพรรณ (2534,54) ว่าได้เสนอลักษณะของการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

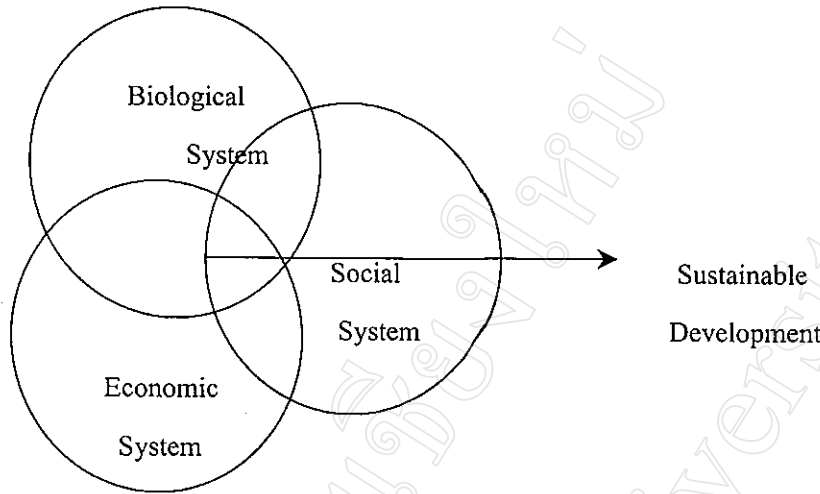
1. มีความต่อเนื่องของเผ่าพันธุ์มนุษย์บนโลก โดยมีการให้กำเนิดชีวิตใหม่ และผู้ที่เกิดใหม่สามารถอยู่รอดเติบโตและมีลูกหลานต่อเนื่องไปในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
2. สามารถรักษาปริมาณสำรอง (Stock) ของทรัพยากรทางชีวภาพ และสามารถให้ผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน
3. มีจำนวนประชากรมนุษย์คงที่
4. สามารถจำกัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
5. เน้นการพัฒนาในระดับ Small-Scale และในรูปแบบการพึ่งตนเองได้ (Self-reliance)
6. สามารถรักษาระบบนิเวศและคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง

Edward B. Barbier อ้างถึงใน วราพร ศรีสุพรรณ (อ้างแล้ว, 54-55) ได้เสนอว่า การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของระบบ 3 ระบบด้วยกัน คือ ระบบทางชีววิทยา ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม โดยที่แต่ละระบบสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของตนเองได้ ทั้งนี้ เป้าหมายของระบบทางชีววิทยา คือ การนำไปสู่ความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic Diversity) ความสามารถในการกลับคืนสู่สมดุลในกรณีที่ถูกกระทบหรือถูกใช้ไป (Resilience) และความสามารถในการให้ผลผลิตทางชีวภาพ (Biological productivity)

เป้าหมายของระบบเศรษฐกิจ คือ การนำไปสู่การได้รับความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้เกิดการเท่าเทียมกันและมีสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น

เป้าหมายของระบบสังคม คือ การนำไปสู่ความหลากหลายในวัฒนธรรมมีสถาบันที่ยั่งยืนยาวนาน มีความเป็นธรรมทางสังคมและมีส่วนร่วมจากผู้คนต่าง ๆ ในสังคม

การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเป็นจุดที่ทั้ง 3 ระบบ สามารถพัฒนาเองไปได้สูงสุด โดยจะเป็นส่วนที่ทับซ้อนกันของทั้ง 3 ระบบดังกล่าว

ภาพที่ 2-1 แสดงความสัมพันธ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ศักดิ์สิทธิ์ ตรีเดช (2534, 135-137) กล่าวถึงความหมายและความเป็นไปได้ของการพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนว่า เป็นการนำเอาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งด้านเวลา ปริมาณ และสถานที่ รวมทั้งการดูแลรักษาฟื้นฟู เพื่อที่จะให้มีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป โดยไม่ก่อให้เกิดการเสื่อมสลาย สูญเสีย หรือหมดสิ้นไป จากการนำมาใช้ประโยชน์ดังกล่าว

เนื่องจากความจำเป็นที่จะต้องนำทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ เพื่อการดำรงชีวิต และเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรดังกล่าวแล้ว ฉะนั้นถ้าไม่มีการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ปัญหาที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในอนาคตก็คือ การขาดแคลนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ หรือการเสื่อมสภาพของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจนไม่สามารถฟื้นฟูเพื่อจะนำมาใช้ประโยชน์ได้อีก รวมทั้งปัญหาจากมลพิษหรือของเหลือทิ้งที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องดำเนินการให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง เนื่องจากการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเพิ่งจะเริ่มตระหนักในเรื่องดังกล่าวและมีแนวโน้มอาจจะดำเนินการไปได้ด้วยดี ทั้งนี้เพราะทรัพยากรสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มีปริมาณน้อยลงในขณะที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

2.3 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2524:205) ได้สรุปสาระสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนจากวาทะของนักพัฒนาหลายท่าน ดังนี้

- นิพจน์ เทียนวิหาร กล่าวว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว ซึ่งการพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จไม่ยาก การต่อต้านการเอาเปรียบจากภายนอกจะทำได้ ซึ่งอาจจะสรุปสาระสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนได้ 2 ประการคือ

1. ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว วัฒนธรรมนี้ให้คุณค่าแก่ความเป็นคน และแก่ชุมชนที่มีความผสมผสานกลมกลืน (Harmony)

2. วัฒนธรรมชุมชน เป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด จะให้เป็นประโยชน์ได้เมื่อมีการปลูกให้สมาชิกแห่งชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ในวัฒนธรรมของตนขึ้น

เสน่ห์ จามริก (2537, 221) กล่าวว่า ความหนักแน่นและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจะเป็นรากฐานของชุมชนให้เข้มแข็งในขณะที่สังคมไทยกำลังย่างเข้าสู่ยุคของการพัฒนาประชาธิปไตย ปัญหาความสัมฤทธิ์ผลของแนววัฒนธรรมชุมชน ย่อมจะมีความหมายสำคัญยิ่งต่อปัญหาความเป็นไปได้ที่ประชาธิปไตยจะพัฒนาจากด้านรูปแบบไปสู่ด้านเนื้อหา นั่นก็คือ การปกครองตนเองของชุมชนท้องถิ่นจากฐานของวัฒนธรรมชุมชน

สุรเชษฐ เวชพิทักษ์ (2533, 12-40) วัฒนธรรมของชุมชนชนบทก่อตัวขึ้นจากการต่อสู้เพื่อให้ทุกคนมีอยู่มีกิน และจากการที่ต้องอยู่ร่วมสัมพันธ์กันเป็นสังคมชุมชน

การต่อสู้เพื่อการมีอยู่มีกิน จึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิต โดยเฉพาะการผลิตทางการเกษตร ซึ่งได้ก่อให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่นการปั้นคันนา(ขกคันนา) เพื่อกักเก็บน้ำสำหรับการปลูกข้าว ซึ่งเป็นเทคโนโลยีพื้นบ้านของชาวบ้านในที่ราบลุ่ม การทำเครื่องมือล่าสัตว์ในป่า และ เครื่องมือจับสัตว์น้ำต่าง ๆ

การต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตรอดอยู่นี้ต้องอยู่กับธรรมชาติและพึ่งพาธรรมชาติ จึงเกิดการจัดระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ประกอบกับความต้องการคำอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว จึงพัฒนาขึ้นเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อ เกิดระบบคุณค่าและเกิดการรับศาสนาเข้ามาในชุมชนพร้อมพิธีกรรมต่าง ๆ

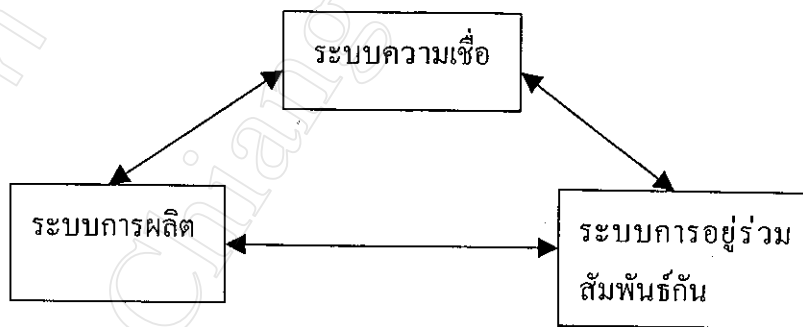
การที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน จำเป็นต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เกิดเป็นจารีตประเพณี ระบบ กฎเกณฑ์ และพิธีการต่าง ๆ เป็นแนวทางให้สมาชิกของชุมชนได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันไป

วัฒนธรรมทางการผลิตมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นอยู่กับวัฒนธรรมการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน การเพาะปลูกพืช และการเกษตรมีปัจจัยเกี่ยวกับ ดิน น้ำ และแรงงานเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องมีการจัดการเรื่องที่ดินทำกินให้เหมาะสม ไม่ให้เกิดทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้น จึงต้องมีผู้นำชุมชนขึ้นมาจัดการ

ระบบกฎเกณฑ์ และประเพณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด และอยู่ร่วมกันได้นี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มีการสืบทอดและพัฒนาขึ้นมาตามลำดับ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีทั้งส่วนที่ตายไปเพราะไม่มีใครยึดถือปฏิบัติอีก มีทั้งส่วนที่ถูกเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่

โครงสร้างทางวัฒนธรรมของชาวชนบท จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ระบบการผลิต ได้แก่ การทำมาหากิน
2. ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน ได้แก่ ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
3. ระบบความเชื่อ ได้แก่ ศาสนา คุณค่า และพิธีกรรม

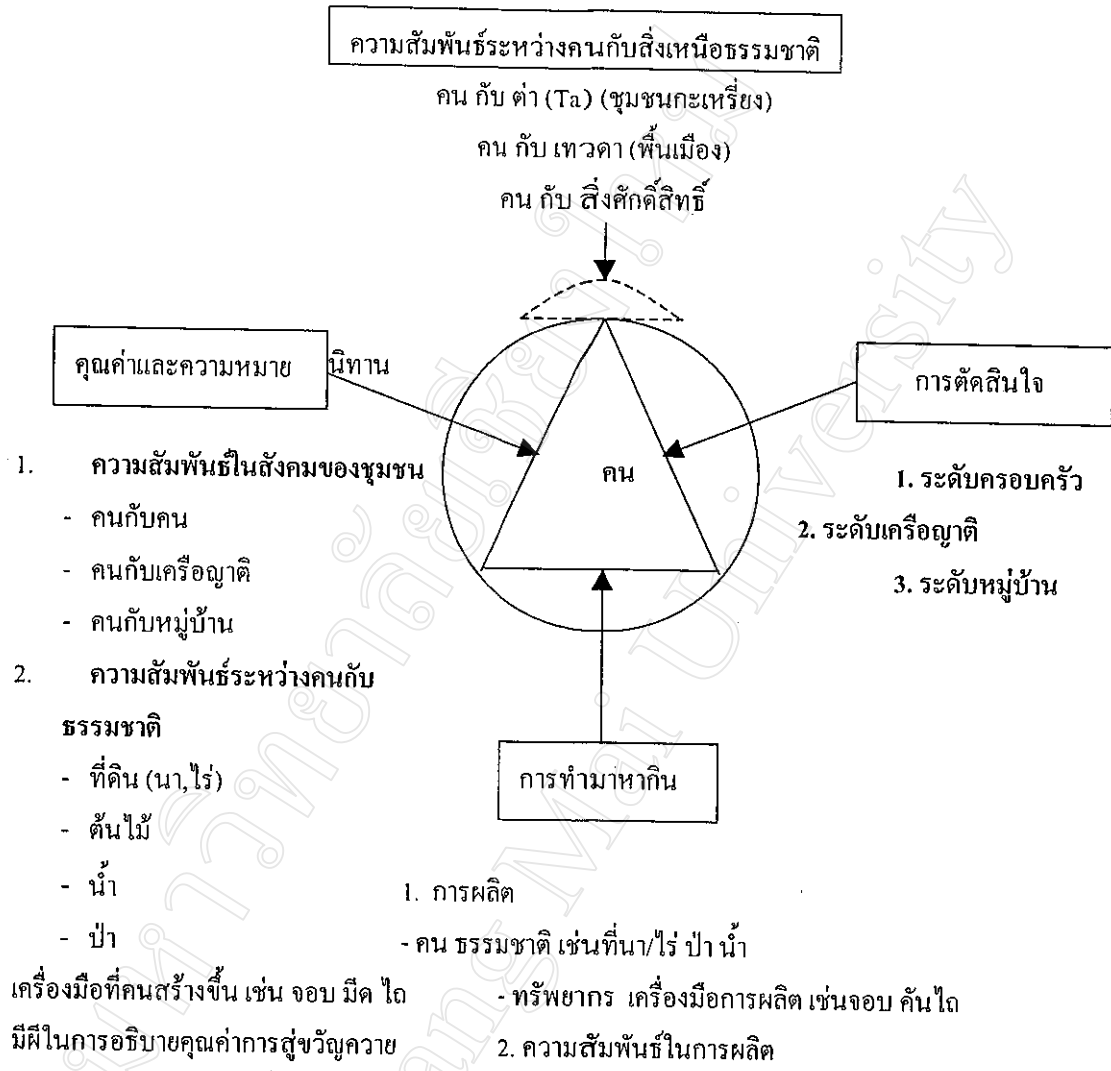

ภาพที่ 2-2 แสดงโครงสร้างทางวัฒนธรรมของชาวชนบท

วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาพแวดล้อม และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเมื่อมีการสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่น ๆ นอกจากนี้ ทั้ง 3 ระบบก็มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบใดระบบหนึ่ง ก็จะส่งผลกระทบต่อระบบอื่น ๆ

และต่อโครงสร้างวัฒนธรรมโดยรวม เราจึงต้องเข้าใจวัฒนธรรมอย่างสิ่งมีชีวิตที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง มีความหลากหลาย มีความไม่สม่ำเสมอ แม้กลุ่มชนที่กำเนิดมาจากชาติพันธุ์เดียวกัน มีวัฒนธรรมทั้ง 3 ด้านร่วมกันมาก่อน แต่เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน มีการสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นในระดับที่ต่างกัน ก็จะทำให้การปรับตัวเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย

บุญเทียน ทองประสาน (2531, 90-101) วัฒนธรรมของชาวบ้านสัมพันธ์กับวิถีการผลิตของชุมชน และมีวิวัฒนาการของตนเอง เมื่อวิถีการผลิตเปลี่ยนไปหรือพัฒนาไป วัฒนธรรมของชาวบ้านก็มีการเปลี่ยนหรือพัฒนาไปด้วย ที่เราเรียกว่า มีการผลิตซ้ำ (Reproduce) ขบวนการผลิตซ้ำทางด้านวัฒนธรรมมีอยู่ ตลอดเวลา จนมาถึงปัจจุบันที่วิถีการผลิตและวัฒนธรรมแบบทุนนิยมเข้าไปถึงหมู่บ้าน ก็เกิดการปะทะทำลายวัฒนธรรมของชาวบ้าน การศึกษาถึงการเข้าสู่วัฒนธรรมทุนนิยม เพื่อดูว่ามีผลกระทบต่อชาวบ้านอย่างไรบ้าง จะต้องศึกษาถึงพัฒนาการของวิถีการผลิตและวัฒนธรรมของชาวบ้านในประวัติศาสตร์ด้วย ซึ่งการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนของชุมชนชาวเขา พบว่ามีความสัมพันธ์ทั้งหมดในชุมชนดังนี้

ภาพที่ 2-3 แสดงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนชาวเขา

2.4 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2535:17-18) ได้กล่าวถึงความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจว่า ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบพื้นฐานทางสังคมที่สำคัญระบบหนึ่ง เนื่องจากมนุษย์ต้องบำบัดความต้องการในด้านความหิว และความกระหาย อันเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ต้องแสวงหาสิ่งของหรืออาหารบริโภค ความต้องการนี้ได้มีการพัฒนาเรื่อยๆ จนถึงได้สร้างแบบแผนพฤติกรรมซึ่งได้แก่ กฎเกณฑ์ ข้อระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้ผลผลิตที่ได้มานั้น ให้ประโยชน์อย่างยุติธรรมแก่สมาชิกในสังคมมาก ที่สุด ดังนั้น หน้าที่ของระบบเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิต การแจกจ่าย การบริโภคและการแลกเปลี่ยน

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจในอดีต ระดับชุมชนหมู่บ้านเป็นระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมในอดีต ทั้งในด้านการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค และการแจกจ่าย ก็เพื่อใช้อุปโภคบริโภคพอประทังชีวิต และเพียงพอภายในครอบครัวเท่านั้น ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผสมในลักษณะของเศรษฐกิจแบบเงินสดมากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ในทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การถือครองที่ดิน รายได้ หนี้สิน อาชีพต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนแรงงาน มีความสำคัญในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (อ้างแล้ว:88-95) กล่าวว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงในสังคมและวัฒนธรรมเป็นลักษณะปกติธรรมดาที่เกิดขึ้นในสังคม เรารู้แน่ชัดว่าสังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง แต่เราทราบไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อไร ที่ไหน อย่างไร และมีขอบเขตมากน้อยเท่าใด และผลจากการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นอย่างไร คนที่อยู่ในสังคมและวัฒนธรรมย่อมประสบกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรมของคนในสังคมนั้นเองเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เมื่อความจำเป็นหรือความต้องการของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป สังคมและวัฒนธรรมจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม หรือสถาบันสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงขนาดของชุมชน ส่วนประกอบของส่วนใดส่วนหนึ่งของสังคม หรือรูปแบบการจัดระเบียบสังคม ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงระบบนี้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขนาดครอบครัว การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจที่เป็นอยู่แต่เดิมเมื่อเกิดสภาพเป็นสังคมเมืองขึ้น และการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม คือการเปลี่ยนแปลงวิธีที่มนุษย์ปฏิบัติต่อผู้อื่น ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นแตกต่างกัน สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมทางประชากร จัดว่าเป็นปัจจัยทาง

นิเวศวิทยา การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เช่น การประดิษฐ์และการค้นพบ ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในสังคม มีผลให้สังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการประดิษฐ์และการค้นพบต่าง ๆ เพิ่มขึ้นแล้ว เทคนิควิทยาในสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิควิทยาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมและ วัฒนธรรมมากในระยะ 200 ปีมานี้ ได้แก่การเกิดสังคมอุตสาหกรรม คือการเกิดเป็นสังคมสมัยใหม่ขึ้น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2528 : 66-75) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น ย่อมจะเกิดขึ้นได้ทุกยุคทุกสมัย และทุกสังคม ในสมัยโบราณนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างเชื่องช้า ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งประดิษฐ์คิดค้นในสังคมมีน้อย การสื่อสารยังไม่เจริญเหมือนปัจจุบัน ตลอดจนการแพร่กระจายทาง วัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ก็เป็นไปได้ยาก ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันเป็นไปอย่างรวดเร็วและสม่ำเสมอ สืบเนื่องมาจากการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ความเจริญของระบบสื่อสาร โทรคมนาคม แสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมก็เป็นไปได้สะดวกขึ้น

แนวการวิเคราะห์ของการเปลี่ยนแปลงมีดังนี้

1. จำนวนของการเปลี่ยนแปลง (The Amount of Change) เน้นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงว่าสำคัญมากหรือสำคัญน้อย และดูปริมาณว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นมีมากหรือน้อยเป็นการวัดจาก ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง เช่น ในเรื่องของความสัมพันธ์ของญาติพี่น้องในหมู่บ้านหลังจากไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องลดลงเป็นอย่างมาก เพราะต่างคนต่างพึ่งตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เห็นว่าจำนวนของการเปลี่ยนแปลงมีมากขึ้น

2. ระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลง (The Duration of Change) พิจารณาจากระยะเวลาที่ใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ หรือฉับพลัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ต้องใช้ระยะเวลามากจะแตกต่างกับการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน

3. อัตราของการเปลี่ยนแปลง (The Rate of Change) เป็นเรื่องของอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณ เมื่อมีการเปรียบเทียบจากระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งเปลี่ยนไปจากเดิม บางทีอาจจะมิลักษณะที่เปลี่ยนแปลงมาก หรือมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงน้อย หรืออาจจะพิจารณาอัตราของการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นไปอย่างรวดเร็วหรืออย่างช้าๆ โดยพิจารณาจากระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปกับปริมาณของการเปลี่ยนแปลง

4. ทิศทางการของการเปลี่ยนแปลง (The Direction of Change) ทิศทางนั้นหมายถึงการมุ่งไปสู่จุดหมายที่ปรารถนา ซึ่งแล้วแต่จะมองว่ามีทิศทางไปไหน เมื่อกล่าวถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลง เรามักจะ

มองเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงนั้น สังคมได้ตั้งเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเมื่อเวลาเปลี่ยนไป การเปลี่ยนแปลงนั้นได้บรรลุเป้าหมายมากน้อยอย่างไร

5. ระดับการเปลี่ยนแปลง (The Level of Change) สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ ทั้งในระดับจุลภาค (Micro Level) และมหภาค (Macro Level)

5.1 การเปลี่ยนแปลงระดับจุลภาค ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มสังคมต่างๆ เช่น กลุ่มเพื่อนเล่น ครอบครัว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอยู่เสมอ เช่น การใช้เครื่องแต่งกาย กิริยามารยาท การใช้ภาษา ความสัมพันธ์ที่ปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้อาจจะแตกต่างกันตามกลุ่ม ตามเวลา และมีลักษณะที่ค่อย ๆ ไปอย่างช้า ๆ

5.2 การเปลี่ยนแปลงระดับมหภาค ได้แก่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบสังคม ซึ่งเกิดจากการสะสมจากการเปลี่ยนแปลงในระดับจุลภาค เช่นรูปแบบสังคมที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไปเป็นสังคมที่มีความซับซ้อน หรือสังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม

6. ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง (The Nature of Change) พิจารณาได้ 3 แบบคือ

6.1 การเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ (Revelutionary) เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเชื่องช้าทีละน้อย ซึ่งอาจเป็นไปโดยไม่รู้ตัว ไม่ค่อยมีผลต่อความรู้สึกหรือวิถีชีวิตของชาวบ้านมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้เวลานาน เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติหรือไม่ได้ ตั้งใจให้เกิดขึ้น

6.2 การเปลี่ยนแปลงแบบพัฒนา (Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแผนหรือตั้งใจที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงตามแผนการดำเนินการที่แน่นอน โดยมีจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ เป็นการปฏิรูปวิถีชีวิตของชาวบ้านมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องใช้เวลานาน เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติหรือไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้น

6.3 การเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ (Revolutionary) เป็นการเปลี่ยนแปลงทันทีทันใดและฉับพลันจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมอีกระบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมทั้งหมดโดยยกเลิกระเบียบเก่า ๆ จัดระเบียบใหม่โดยสิ้นเชิงและดำเนินไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงนี้อาจกล่าวได้ว่ามีการเตรียมการไว้อย่างตั้งใจ และมีการบังคับใช้กำลัง นอกจากนี้ยังมีผลกระทบกระเทือนต่อความรู้สึกนึกคิดและจิตใจของชาวบ้านส่วนใหญ่ด้วย

7. มิติการเปลี่ยนแปลง (the dimation of change) พิจารณาได้ 3 มิติ ดังนี้

7.1 มิติที่มีลักษณะ โครงสร้าง การวิเคราะห์ในลักษณะที่เน้นถึงโครงสร้างทางสังคมที่ได้

เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะที่อาจจะเพิ่มขึ้นหรือน้อยลงก็ได้ เช่น สถานภาพและบทบาทมีมากขึ้นหรือลดลง การเคลื่อนย้ายตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ก็อาจทำให้บทบาทต่างไป การเปลี่ยนแปลง การติดต่อสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงค่านิยม

7.2 มิติเกี่ยวกับวัฒนธรรม การเน้นที่วัฒนธรรมว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด หรือมีความแตกต่างมากน้อยอย่างไรบ้าง อย่างน้อยก็สามารถมองได้ 3 ทาง คือ

- ก. การรับสิ่งใหม่มองว่าสังคมนั้นมีการรับสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นบ้างหรือไม่
- ข. การกระจายตัวที่มีการกระจายของวัฒนธรรมไปที่อื่นหรือไม่
- ค. การบูรณาการรวมหน่วย พิจารณาถึงการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเก่า และ

ใหม่ว่าเป็นอย่างไร มีความแตกต่างกันอย่างไร

7.3 จากการกระทำระหว่างกันทางสังคมว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สามารถแยกพิจารณาได้ 5 ทาง คือ

- ก. ความถี่ มองจากความถี่ จำนวนที่ไปติดต่อว่าเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้นหรือลดลง
- ข. ระยะทางสังคม ว่าการเปลี่ยนแปลงระยะทางสังคม ซึ่งพิจารณาจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด หรือความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ ไปสู่ความสัมพันธ์ที่ไม่สนิทสนมหรือความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ การเปลี่ยนแปลงระยะทางสังคมนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงในทางกลับกันก็ได้
- ค. แนวทางของสถานภาพที่เปลี่ยนจากความสัมพันธ์แนวนอน ไปสู่สถานภาพที่มีความสัมพันธ์แนวตั้ง หรือเปลี่ยนจากสถานภาพที่มีความสัมพันธ์จากแนวตั้งเป็นแนวนอน เช่น นาย ก. และนาย ข. มีสถานภาพเดียวกัน ความสัมพันธ์จึงเป็นแนวนอน ต่อมานาย ก. ได้รับตำแหน่งสูงขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่าง นาย ก. กับ นาย ข. จะเปลี่ยนไปเป็นแบบแนวตั้ง
- ง. ความสัมพันธ์แบบผิวเผินที่มีวิธีการต่างๆ ได้เปลี่ยนไปสู่ความสัมพันธ์แบบลึกซึ้งที่เข้าถึงจุดหมายปลายทาง หรือ เป็นการเปลี่ยนแปลงการติดต่อสัมพันธ์จากแบบลึกซึ้งไปสู่แบบผิวเผิน เช่น นาย ก. กับ นาย ข. เป็นเพื่อนรักกันมากให้อะไรต่อกัน โดยไม่มีนัยอยู่เบื้องหลัง ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่าง นาย ก. กับ นาย ข. ได้เปลี่ยนไปเพราะนาย ก. ไม่จริงใจ ทำอะไรก็เพื่อต้องการผลประโยชน์ตอบแทน

จ. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่เป็นแบบฟอร์ม เช่น จากความสัมพันธ์ร่วมมืออาศัยกันกลายเป็นศัตรูแข่งขันกันเป็นคู่อริกัน คู่ปรับกัน ขัดแย้งกัน หรือเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์ที่เคยขัดแย้งกัน แข่งขันมาเป็นการร่วมมือซึ่งกันและกัน

ในเรื่องการพิจารณาหรือวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น มิติของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงแง่มุมต่างๆ ที่สามารถศึกษาและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นว่าแตกต่างกันอย่างไร การใช้หลายๆ แง่มุมในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็จะมีประโยชน์ไม่น้อย

อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเกิดขึ้นภายในสังคมนั้นเองหรือเป็นผลมาจากสังคมภายนอก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีลักษณะซับซ้อนมาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงมักจะเป็นผลมาจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกสังคมนั้นรวมกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยปกติจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ยกเว้นแต่การเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันทันทีซึ่งมีอยู่ไม่มาก

อมรา พงศาพิชญ์ (2532:7) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันประกอบด้วย ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม พบว่ามีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต มิใช่หยุดนิ่ง ดังนั้นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จึงเป็นการมองโดยภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของปัจจัยดังกล่าว คือ

สถาบันครอบครัว เป็นกลไกทางสังคมหนึ่งในการที่จะทำหน้าที่ประโยชน์ในการสร้างคนให้มีคุณภาพออกไปสู่สังคม โดยเริ่มจากการเป็นหน่วยย่อยสมาชิกของสังคมให้การเลี้ยงดูอบรมให้สมาชิกมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มีบทบาทหน้าที่เป็นหน่วยการผลิตทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในบางอาชีพได้แก่ การเกษตร ธุรกิจครอบครัว ฯลฯ ส่วนด้านระบบเครือญาติของสังคมไทยเป็นระบบนับญาติสายกู่ ซึ่งให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง รูปแบบการเลือกที่อยู่อาศัยและการสืบทอดทรัพย์สินก็มีลักษณะให้ความสำคัญแก่ญาติพี่น้องเช่นกัน

นอกจากนั้นได้กล่าวถึง เรื่องผลกระทบทางลบของการย้ายถิ่นออกจากชนบท ได้แก่การขาดความผูกพันกับญาติหรือวงศ์ตระกูล มีผู้แสดงความคิดเห็นว่าอัตราการย้ายถิ่นของคนหนุ่มสาวออกจากเขตชนบทสู่เขตเมืองที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นสัญลักษณ์ของการเสื่อมสลายของครอบครัวและสังคมชนบท การย้ายออกจากเขตชนบทอาจลดความสำคัญของอิทธิพลของระบบเครือญาติที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล แต่ก็อาจโต้แย้งได้ว่าผลกระทบจากการย้ายถิ่นต่อครอบครัวและญาติในท้องถิ่นต้นทางจะขึ้นอยู่กับประเภทความถาวรและระยะทางของการย้ายถิ่น รวมทั้งความผูกพันที่ผู้ย้ายถิ่นอยู่กับครอบครัวที่ยัง

อาศัยในท้องถิ่นเดิม นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นออกและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเขตชนบทต้นทางมิได้มีแบบแผนเดียวกันในทุกกรณี และได้ข้อค้นพบอีกประการหนึ่งคือ ชาวชนบทส่วนใหญ่มองว่าไปทำงานมีรายได้เพิ่ม ดีกว่าการอยู่ในหมู่บ้านอย่างยากจน

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเบญจา จีรัภัทรพิมลและคณะ (2530) ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวเขา อันมีผลสืบเนื่องมาจากการดำเนินงานพัฒนาของหน่วยงานต่าง ๆ โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนชาวเขาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดำเนินโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่แจ่ม กับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่าชาวเขาส่วนใหญ่ในพื้นที่ทั้งสองโครงการมีการทำไร่นาถาวรแทนการทำไร่เลื่อนลอย และทำการเพาะปลูกพืชหลายครั้งต่อปีในพื้นที่ที่มีชลประทาน ซึ่งมีผลทำให้ชาวเขามีรายได้ส่วนใหญ่จากการเพาะปลูกสูงกว่าเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ก่อนมีโครงการ สำหรับผลในด้านการปกครอง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็คือ ชาวเขาส่วนใหญ่เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม และยอมรับการจัดระเบียบการปกครองหมู่บ้าน และที่สำคัญก็คือ ชาวเขาส่วนใหญ่ยอมรับว่า การปลูกฝิ่น การเสพติด และตัดต้นไม้เป็นการกระทำผิดกฎหมาย แม้ว่าอาจจะมีส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับข้อห้าม แต่ก็ปฏิบัติตาม เพราะกลัวได้รับโทษตามกฎหมาย

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยสมพงษ์ และคณะ (2531) ได้ศึกษาผลกระทบของการสร้างถนนบนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นปัจจัยด้านโครงสร้างบริการขั้นพื้นฐาน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาบนพื้นที่สูง พบว่าถนนเป็นมูลเหตุหนึ่งทำให้การปลูกฝิ่นลดลงเนื่องจากทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบวิถีการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพของชาวเขา และทำให้การปราบปรามทำได้อย่างจริงจังและรวดเร็ว และการสร้างถนนยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยที่ผู้ที่อยู่บนพื้นที่สูงมีโอกาสใกล้ชิดกับชาวพื้นราบมากขึ้น และเริ่มเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมแบบเก่าดั้งเดิม นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดการขาย และทำให้มีผลผลิตต่าง ๆ มากขึ้น

2.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับชุมชน โดยพิจารณาการอยู่ร่วมกันในชนบท ซึ่งก่อตัวขึ้นมาจากการต่อสู้เพื่อให้ทุกคนมีอยู่มีกิน และการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันในชุมชน โดยมีการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมของชุมชนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมาจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการปกครอง เทคโนโลยีและการถ่ายทอดเทคโนโลยี ดังนั้น การต่อสู้เพื่อให้มีอยู่มีกิน ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาตินั้น ชาวบ้านจึงมีความจำเป็นต้องยอมรับเอาอิทธิพลจากปัจจัยดังกล่าว เข้ามาประยุกต์เข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ อันได้แก่

1. ระบบการผลิต
2. ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน
3. ระบบความเชื่อ

โดยที่ระบบทั้ง 3 ประการดังกล่าว มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามสภาวะแวดล้อม และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบทั้ง 3 มีความสัมพันธ์กัน และส่งผลต่อกันตลอดเวลา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบใดระบบหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบอื่น และต่อโครงสร้างของวัฒนธรรมโดยรวม เพราะฉะนั้น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องไปตามวิถีของโครงสร้างของทั้ง 3 ระบบดังกล่าว ซึ่งอาจจะทำให้การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่าง ๆ ออกมาในรูปของการอนุรักษ์ หรือการทำลาย โดยขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยภายนอกที่ชุมชนต่าง ๆ นั้นรับเข้ามา

